

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ UZUN TEZİ

SADECE BİR RÜYAYDI UYANMAK

Araştırma Konusu: Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Aydaki Kadın* adlı yapıtında odak figürün hayata bakış açısının "insan gerçekliğinin" yansıtılmasındaki işlevinin değerlendirilmesi

Ders: Türkçe A, Kategori 1

Sözcük sayısı: 3949

İÇİNDEKİLER

A. GİRİŞ: İNSAN GERÇEKLİĞİNE AİT BAZI ÖĞELER VE AYDAKİ KADIN

ROMANI.....	1
-Düşünceler ile İç İçe : İnsan Gerçekliği.....	1
Düşünceler ile Karşı Karşıya : Gözlemlenebilme ve Anlaşılabilirlik Kavramları.....	1
- <i>Aydaki Kadın</i> ve Önemli Karakterler.....	1
-Ölüm ve Yaşam Kavramlarının İnsan Gerçekliğine Etkisi.....	2
-Ruhsal ve Maddî İflas, <i>İflas</i> Kitabı.....	2
-Rüyalar ve Gerçekliklerin Hayal Kurma ve Çocukluk ile Özleştirilmesi.....	2

B. GELİŞME: ODAK FİGÜRÜN HAYATA BAKIŞ AÇISIYLA OLUŞAN KAVRAMLAR

B.1 Kendine Yüklenen Sıfatlardan Oluşan Parçalı Bir Bütün Olarak İnsan.....	3
B.1.a Zamanın Akışı ve İnsanın Büyümesinde Çevresel Faktörler.....	4
B.1.b Anıların Yük Olarak Tanımlandığı İki Hayat “Selim ve Leyla”.....	5
B.1.b.i Kadın Olmak, “Leyla ve Diğerleri”.....	6
B.2 Odak Figürün Perspektifi Üzerinden Ölümle Sonlanan Bir Gerçeklik Olarak Yaşam.....	7
B.2.a İnsan Gerçekliği Üzerinden Ölümün Sorgulanışı ve Ölümlü Yaşayan Figürler Üzerinden Yaşam Algısı.....	8
B.2.b Sonsuzlukların Sorgulanışı: Bir Sonsuzluk ve İnsan Gerçekliği Olarak Aşk ve Evlilik Kavramları.....	9
B.3 Rüya Gören Bir Canlı Olarak İnsan: Başkasının Gözünden Görülen Bir Dünya “Selim’in Dünyası”.....	10
B.3.a İnsanın Kendi Gözünden Kendi Dünyası: Düşünme ve Rüyanın Bağdaştırılması....	11
B.4 Tükeniş Kavramı üzerinden Maddî ve Manevî İflas: Romanın Planı.....	13

C. SONUÇ: SADECE BİR RÜYAYDI UYANMAK.....

-Zamanın Yarattığı Tesadüfler.....	15
-Herhangi Bir Kalıba Sokulamayan “İnsan”	15

D. KAYNAKÇA.....

17

A. GİRİŞ: İNSAN GERÇEKLİĞİNE AİT BAZI ÖĞELER VE AYDAKİ KADIN ROMANI

İnsan, yok olandansa mevcut olanla gerçeklik olgusunu sorgulayan bir canlıdır. Bir olgunun fiili olarak var olması, maddî dünyaya ait olmasıyla aynı niteliktedir. Bir insana ait tüm olgular düşünceleri, gördükleri ve hayalleri altında incelendiğinde insana ait tüm duygu ve kavramlar insanı insan yapan kavramlardır.¹ Bu bağlamda fiili gerçeklik ve düşünsel gerçeklik, beden ve ruh bütünlüğünde olan sosyal bir canlı tarafından apayrı olarak değerlendirilse de, iç içe bakan ve ya karşı karşıya duran tüm olgular birleştirilerek bir bütün olabilen kavramlardır. İşbu düşünceler, gerçekliklerin gözlemlenebilirlik ve anlaşılabilirlik sıfatlarına, ancak başka düşüncelerle birlikte değerlendirildiğinde sahip olabilir. Anlaşılma ve gözlemlenebilme ihtiyacında olan düşünceler bu sebepten ötürü apayrı nitelendirilir insanlar tarafından.

Bir Ahmet Hamdi Tanpınar romanı olan *Aydaki Kadın*, Tanpınar'ın ölümünün ardından kısa kısa hikayelerin birleşimiyle oluşturulmuş, bağlantılar karakterlerin isimleriyle sağlanmıştır. Odak figür Selim Baka'nın 24 saatinin anlatıldığı bir Temmuz gününde geçmektedir bu hikayelerin tümü. Yapıtın ilk bölümü *İç İçe*'dir. Bu bölümde Selim'in çocukluğu ve kişiliğinin oturmasına etki eden olaylar anlatılmaktadır. Çocukluğunda aşkı tanımaya çalışırken, çocukluk aşkı Atıf'ın annesi Zümrüt Hanım ile ilişki yaşaması sonucu duyguları körelmiş, hayatının aşkı Leyla karşısına çıkana kadar da duygularını içine atmıştır. Yapıt boyunca, tüm dikkat Leyla isimli kadın figür üzerinde toplanmıştır. Leyla, Selim'in kendi betimlemesinde "içinde boşluğu dolduran kadın"dır ve Selim, Leyla'nın *hiir* (*özgür*) olma isteğinin kendi hayatına yön vermesine izin vermiştir. Leyla'nın hayatında ancak ölümden sonra yer edinebilmiş Nuri'nin çaresizlik üzerinden betimlenmesi sadece Selim'in değil Leyla'nın da hayata bakış açısının bir aynası niteliğindedir. Selim'in kız kardeşi Nevzat'ın şizofreni hastası oluşu, onu düşünmekten korkan bir adam haline getirmiştir. Kendinden kaçmaya çalışmasının

---

¹Dmyfelsefe. "Gerçek Nedir Gerçeklik Nedir Gerçek Tanım Realite Hakikat." *DMY Felsefe*, 12 Sept. 2016, www.dmy.info/gercek-nedir/.

da en büyük nedenlerinden biri budur. Abisi Süleyman ise kendini sürekli devam eden bir yarışta bulmasına sebep olmuştur. Politikada bir milletvekili olarak etkin rol aldığı zamanlardan bir arkadaşı olan Hayri Dura, yapıtta Selim'in analizinde okura açık sözleriyle ulaşan bir anlatıcı niteliğindedir. Yapıtın ikinci bölümü ise *Karşı Karşıya*'dır. Bu bölümde Leyla'nın evindeki davetin her anı okuyucuya sunulmuş, anlatıcı Selim ve Leyla arasında değişmektedir. Sadece davet bölümünde adı geçen eski sevgilisi Adrienne, Selim'in aşkı anlaması ve anlatması için önemli karakterlerdendir. Davetlilerden Fatma isimli figürün Ay'a çıktığını rüyasında görmesi, *rüya* kavramının yapıtın ana izleği olduğunun kanıtı niteliğindedir.

Hayatın ölümle bütünleştirilmesi odak figür Selim Baka'nın yaşam gerçekliğini yoksul olarak değerlendirmesine neden olmuştur. "*Hayat zannettiğimizden daha fakir çünkü ölümle mezc ediliyor.*"(Tanpınar, syf. 46). Yaşam gerçekliğinin yoksul olarak nitelendirilmesi, hayatın ölümle yüzleşince anlamını yitirmesinden kaynaklanmaktadır, çünkü hiçbir birey sonunda kaybedeceğini bildiği bir yarışa girmek istemez. Bu olguda kaybetmek ölüm, yarış ise hayatın kendisidir. Bu perspektif altında yapıt boyunca, yaşam inancı insanın içinde bulması ya da kaybetmesi gereken bir olgu olarak işlenmiştir. Bahsi geçen ölüm kavramının Selim Baka tarafından son değil sonsuzluk olarak nitelendirilmesi, Baka'nın yaşam yarışına hiç girmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

İflas kavramı maddî ve manevî olmak üzere iki boyut altında incelendiğinde, maddî tarafı bireyin borçlarını ödeyemez durumunu² temsil ederken, manevî tarafı, insanın işlevini yerine getirememesi durumunu temsil eder. Bu iki başlık tek bir insan üzerinden, tek bir tanımlamaya alındığında iflas; değeri düşmek, hiçbir anlam taşıyamaz olmak, yenilmek anlamına gelmektedir.. Selim Baka, Hayri Dura'nın tanımıyla tam anlamıyla iflas etmiştir. "*Kendi meseleleri içinde kaybolanlar, daima dışarıda, daima uyanık olanlar. Bu akşam Selim'in birinciler arasında olduğunu görecek ondan ümidi kesecektir.*" (Tanpınar, syf. 183) Selim hiçbir zaman kendi yazdığı iflas yapıtını

---

² www.forsnet.com.tr. *TÜRK DİL KURUMU*,
www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C4%B0FLAS

tamamlayamamıştır. bunu düşüncelerinin iflasına bağlamakta ve içinden çıkılması mümkün olmayan bir çaresizlikle noktalamaktadır.

2. GELİŞME: ODAK FİGÜRÜN HAYATA BAKIŞ AÇISIYLA OLUŞAN KAVRAMLAR

B.1 Kendine Yüklenen Sıfatlardan Oluşan Parçalı Bir Bütün Olarak İnsan

Bireyin bir ruh ve beden bütünselliği içinde ele alınabilmesi için onda derin izler bırakan tüm anıların birleştirilerek bir bütünlük oluşturması gerektiği düşüncesiyle, yirmi dört saati tamamlayan odak figür Selim Baka ne koşulda olunursa olunsun bireyin bir bütün olamayacağı inancı içerisinde. *“Bildiklerimiz bizi zamanla ayırır ve biz sadece bu ayrılıkları hatırlarız.”* (Tanpınar, syf. 207) Selim’in düşüncelerle ayrı olmak gibi inançlarına nasıl sahip olduğu kısa kısa kelimeler ve cümlelerle anlatılmaktadır. Bu kısa ve öz anlatım tekniği, konusuna hakim olduğunu göstermektedir çünkü kısa ve öz anlatım bir meziyettir.³

“İnsan hayatından memnun olmayınca mazisini âdeta inkâr ediyor. Hakiki çözümlüş birtakım yıkılışlarla kabil. Bir taraf yıkılacak ki başka tarafa bağlansın. Ya kendi hayatına veya birtakım fikirlere. Fakat biz fikirlere gidemiyoruz. Fikirler bize kapalı. İnsanla birleşerek gelmiyorlar. Sadece fikir olarak geliyorlar. Biz onlara boşlukta rastlıyoruz.” (Tanpınar, syf. 17)

Aynı süreçte Tanpınar’ın *“Co-existence”* kelimesini Selim’in duyguları ve düşüncelerini tarif etmek için kullanışı, bütünlük ve ayrılık kavramlarının odak figürün, sitem halinde bir estetik sıfatıyla bağdaştırdığı hayata inanmadığını destekler niteliktedir. Bu durum sadece figürler üzerinden

---

³“Kısa Ve Öz Anlatım, Bir Meziyettir.” *Temel Aksoy Blog*, 26 Nov. 2016, www.temelaksoy.com/kisa-ve-oz-anlatim-bir-meziyettir/.

kanıtlanmamış, aynı zamanda da duyguların aynası olan sanata bağlanmıştır. Bu bağlamda sanat; şartların sanatı değil, hayatın içinde bireyler tarafından görülmeye çalışılan ve müzelerde bulunması beklenmeyen, aksine daima olagelendir; fakat istisnai değildir.

“*Hâlbuki sanat hayatın bir parçası. Hayatın içinde onu görmeğe çalışmıyoruz. Sanat hiç de istisnai bir şey değil. Daima olagelen bir şey.*” (Tanpınar, syf. 207) Sanat anlayışı, insanın kendini bölmesine rağmen, duygularını temsil eden gerçeklikleri kendi bakış açısı doğrultusunda bir bütün halinde tuttuğunu göstermektedir.

B.1.a Zamanın Akışı ve İnsanın Büyümesinde Çevresel Faktörler

Yapıt genelinde *zaman*, düşüncelerin araya girişiyle çok yavaş akmaktadır ve yapıtın başından sonuna kadar sadece bir gün tamamlanmaktadır. Bu durum Selim’in hayatının tanımlanması için tek bir günün yeterli olmasından kaynaklanmaktadır. “*Niçin bütün bir hayat derlenip toplanıp tek bir anımıza yüklenir? Hafızanın hangi zalim iflasıdır ki bütün mazi artıklarını bir lahza canlandırır ve bize yollar.*” (Tanpınar, syf. 183) Hayri Dura, Selim’in kendini düşüncelere boğarak yaşamayı kaçırdığının bilincindeyken, Selim bunu kendine bir ihanet olarak görmektedir çünkü düşünceleri, onun kendini böldüğü sıfatlara sahip olmasının nedenidir. Kendini sıfatlara bölüyor olması da mutlak zamanda “varolmasının” tek yoludur.

Zaman, gözlerin algılayabileceğinden çok daha farklıdır. Bu durum zamanın ilerlediği ve insanın büyüdüğü boyutların farklı olmasından kaynaklanır.⁴ Çabukça geçen zamanın, kendini yarım bıraktığı gerekçesiyle parça parça olma fikrine çaresizce sığınan Selim Baka, kendinden umutsuzluk belirten duygularını tanımlamak için *müşahit* olarak bahsederken kendini arıyor olduğunu ve kendini

---

⁴Hurriyet.com.tr. “İzafiyet Teorisi Nedir? İzafiyet Teorisi Hakkında Merak Edilenler.” *Haberler*, Hurriyet.com.tr, 9 Nov. 2018, www.hurriyet.com.tr/gundem/izafiyet-teorisi-nedir-izafiyet-teorisi-hakkinda-merak-edilenler-41013626.

olduğu gibi kabul etmediğini belirtmektedir. Bu durum onun da her insan gibi büyüyor ve gelişiyor, geliştikçe bir önceki düşüncelerine yabancı oluyor olmasından kaynaklanmaktadır. “*Ben ise müşahit olarak yaşayanlardanim.*”(Tanpınar, syf. 12) Selim, yaşadığı mutlak zamanda kendine yabancı olduğunu zamana benzeterek iç monolog tekniği ile okura sunmaktadır. “*Zaman denen şeyin bu kadar eşyanın ve ihsasların kendisi olduğunu ve insana böyle yabancı geldiğini hiç görmemiştim.*” (Tanpınar, syf. 262) Bu bağlamda, *Karşı karşıyalık* ve *iç içelik* kavramları, günlük yaşamda mutlak olarak algılanan zaman gibi kavramların göreceli olduğunu belirtir.

Yapıtın ilk bölümünde Selim kendi çocukluğunu anlatırken sıkça Süleyman isimli kardeşinden bahsetmiştir. Tanpınar’ın detaylı anlatımları yapıtın başında Selim’in çocukluğuna doğru adeta bir ayna işlevi görmekte, mutlak zamandaki düşüncelerini okuyucunun kavramasına yardımcı olmaktadır. Selim ve üç kardeşi (Selim, Nevzat, Süleyman) büyükbabasının zorlamalarıyla dışa kapanık yetişmiştir. “*Bu yüzden şehrin ortasında bir adada yaşar gibi yaşadık. Hepimiz bir adet istiğnada⁵ yaşadık.*” (Tanpınar, syf. 16) Selim’in çocukluğunda düşüncelerini açıklamamaya zorlanması, neden bir düşünce adamı olduğunu ve tüm duygularını içinde yaşadığını kanıtlar niteliktedir. Bu bağlamda, düşünmek, davranışın provasıdır.⁶

B.1.b Anıların Yük Olarak Tanımlandığı İki Hayat “Selim ve Leyla”

Leyla, yapıtta kurgusal işleyiş sürecinin başlangıçlarında okurun karşısına çıkartılmamış, sadece aşk ve Leyla sözcükleri bir arada kullanılarak, okuyucuda merak duygusu uyandırılmıştır. Selim Leyla’ya sonsuz bir aşk duygusuyla yaklaşmaktadır. “*Leyla bana yetiyordu. O benim sonsuz imparatorluğumdur.*” (Tanpınar, syf. 157) Oysaki, Leyla için özgürlük sevgiden daha önemlidir ve Selim onun özgürlüğünü elinden almaktadır. “*Aşk her şey değildir Selim. Huzur ve hürriyet lazım.*

---

⁵ Önerilen bir şeye karşı duyulan isteksizlik, “İstiğna.” *Sesli Sözlük*, www.seslisozluk.net/isti%C4%9Fna-nedir-ne-demek/.

⁶Freud, Sigmund, et al. *Mutluluk dediğimiz şey: Aforizmalar*. Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık, 2016

Her şeyden evvel hürriyet lazım.” (Tanpınar, syf. 46) Aynı olgular altında, Leyla Selim’den *zavallı* olduğu için vazgeçerken, Selim Leyla’ya zavallı olduğu için aşık olmuştur. *“Zavallı Leyla, ve böyle gözlerimin önünde küçüldüğü için onu birdenbire çok başka türlü sevdim.”* (Tanpınar, syf. 158) *“Selim’le daima korku içinde yaşadım. Ve daima mahpus. Zavallı Selim. Şimdi ki hürriyetini verdim...”* (Tanpınar, syf. 150) Leyla için Selim’ in olmadığı yerde Selim’in yokluğunun olması, Leyla’nın yanında Selim varken de yalnız hissettiği gerçeğini değiştirememektedir. Selim’in Leyla hakkında her şeyi biliyor olması Leyla’yı korkutmuştur çünkü tüm çıplaklığıyla bir adama âdeta teslim olmak onu güçsüz hissettirmektedir. *“Niçin biz kadınlar bu kadar zayıf oluyoruz?”* (Tanpınar, syf. 147) Bu noktada Leyla’nın geçmişte yaşayan bir kadın olduğu Tanpınar’ın Selim-Leyla ilişkisini geriye dönüş tekniği ile anlatmasının belirtilerindedir. *“Zaten Selim’in bütün kabahati her şeyi bilmesi ve fark etmesiydi. O gece Selim’in yokluğu vardı. Garip bir şey bu. Selim’in yanımda olduğundan başka türlü bir yalnızlık.”* (Tanpınar, syf. 144) Bu noktada anlatıcının Selim’den Leyla’ya değişmesi, okurun belirtilen düşüncelere inanmasını sağlamaktadır.

B.1.b.i Kadın Olmak, “Leyla ve Diğerleri”

Selim’in Zümrüt Hanım ile başlayan cinsellik deneyimi duygularını içine sokmaya çalışıp terslenmesiyle “kadın” kavramın “güzel kadınlar” olarak değişmemiştir onun için. Selim’in aşkı, ilişkiye ve sevgiye dair duyguları önceden görmüş, hatta ezberlemiş bir kadınla ilk defa yaşıyor olması, tedbirsizliğini ve zamanla hissizleşmesinin nedenini açıklar niteliktedir. Din ve Cinselliğin Selim’de aynı duyguları uyandırması, masumiyetini “unutulmuş bir hayat parçası” olarak tanımlanmasının nedenidir. *“O zaman bu birkaç saatin araya koyduğu şeyin ehemmiyetini bir daha anladı. Zina... Günah ve zina.”* (Tanpınar, syf. 66) Tanpınar, Selim’in gördüğü her kadını diyalog, monolog ve öyküleme teknikleri ile betimlemiş ve bu sayede Selim’in kadın zaafını okuyucuya sunmuştur. *“Her cinsten çıplak omuz, göğüs, tebessüm, sahte ve ya hakiki mücevher parıltısı, çiçeklerle karışmış dişi kokusu ve can sıkıntısı.”* (Tanpınar, syf. 37) Bununla birlikte Selim, kendini bir kadına verme gereksinimi içinde olduğunun farkındadır. *“Bu arzu değildi. Sadece kendini vermek*

ihtiyacıydı.” (Tanpınar, syf. 88) Leyla'nın, Selim'in öbür kadınlarından biri olmayışı da kadınlığın ve aşkın Tanpınar tarafından yüceltildiğinin en belirgin gösterimidir.

B.2. Odak Figürün Perspektifi Üzerinden Ölümle Sonlanan Bir Gerçeklik Olarak Yaşam

“*Lâ rahate fid dünya (Dünyada rahat yoktur.)*” (Tanpınar, syf. 63) Ölüm, maddî dünyadan, madde ötesi dünyaya geçiştir, yani bir dönüşümdür.⁷ Dünyaya bir türlü uyum sağlayamamış ve kardeşi Nevzat'ı kaybetmiş Selim için, ölüm kaçınılmazdır. Yapıtta kurgusal işleyiş sürecinin başlarında Selim, Nevzat'ı ve annesini diğer tüm karakterlerden ayrı tutmuş, yazarın tercihi ile dolaylı anlatım sayesinde okuyucunun aklında soru işaretleri bırakmıştır. Küçüklüğünden ona kalan tek anı olan evlerini, satmak için Süleyman ile buluştuğunda denizi sonsuzluk olarak nitelendirmiştir. Mavi renk annesinin ölümünün sembolüdür, Tanpınar annesinin ölüm bilgisini okurun çıkartmasını beklemiştir. “*Hakikaten bazı sahillerde deniz insan teni gibi kokuyor.*” (Tanpınar, syf. 44) Annesinin ölümü bu şekilde olası bir durum şeklinde betimlenmekteyken, Nevzat'ın ölümünün anî olarak nitelendirilmesi, Selim'in hem korkak hem de sevgisiz bir karaktere sahip olmasının nedeni niteliğindedir. Yaşanmışlık düşüncesinden hoşlanmadığı, benzetmelerle okuyucuya aktarılmaktadır.. “*Nevzat güzeldi...O büsbütün güzeldi. Hiç yaşamamış şeyler gibi güzeldi. Hayatın, eşiğinde, düşüncenin eşiğinde son bir defa için gördüğümüz şeyler gibi güzeldi.*” (Tanpınar, syf. 49) Annesinin ölümünden bu kadar geç bahsetmesi, annesinin ölümünden beri girmediği odaya girip, bu ölümü kabullenmeyi reddetmesiyle bağlantılıdır. Odanın anahtarını uzun cümlelerle betimleyerek süreci uzatmasıyla da bu olgu desteklenmektedir.

“*Senelerdir her şey, gece masasının gözünde sakladığı, zaman zaman gözüne iliştikçe bütün bir geçmiş zamanı kendisine bir gün olduğu gibi verecek bu eski, büyük, hafifçe paslanmış anahtarda toplanmıştı.*” (Tanpınar, syf. 52)

---

⁷“Ölüm Nedir?” *Ahmedhulusi.org*, www.ahmedhulusi.org/tr/yazi/olum-nedir.

Selim'in bu bağlamda Nevzat'ı "son bir defa görülen şeyler kadar güzel" görmesi, ölümü benimsediğini belirtmektedir çünkü hayatı son bir defa görmek, ölüm anına yaklaşımdır. Ölüme olan isteğine rağmen, ölüme yaklaştığı her saniye korku duygusunu iliklerine kadar hissettiğini de belirtmektedir Selim. "*Terlemek en korktuğu, sinirlendiği şeydi. Çürümenin başlangıcı gibi bir şey.*" (Tanpınar, syf. 27) Selim'in "ölüm kuyusu" sıfatlandırmasını tekrar etmesi, okurun ölümün kuytu, karanlık, ve sonsuz olduğunu gözünde canlandırmasını, Selim'in bakış açısından ölüm olgusuna bakmasını sağlamaktadır. "*Ölümin kuyusu. Ölümin kuyusu. Çaresiz, derin ve sonsuz.*" (Tanpınar, syf. 51) Bu bağlamda ölüm, ne kaçılacak ve de kovalanacak bir olgudur.

İnsanın bir isteği olduğu sürece yaşamak için bir nedeni vardır, kesin tatmin ölümdür.⁸ Nevzat'ın ölümü şizofreni hastalığının etkisiyle daha yakın görmesi ve korkmaması Selim'e ne kadar umut ışığı olsa da, Nevzat acı çekerek ölmüş, Selim ise umut ışığını yitirmiştir. "*Ölümlü artık biliyoruz değil mi Selim? Çok kolay şey değil mi?*" (Tanpınar, syf. 75) Bu bağlamda ölüm, mutlak zamanda yaşarken sonsuzluk gibi görünse de, son olduğu bir gerçektir ve hiçbir birey bundan kaçamaz.

B..2.a İnsan Gerçekliği Üzerinden Ölümün Sorgulanışı ve Ölümlü Yaşayan Figürler Üzerinden Yaşam Algısı

Ölüm, insanı her zaman yıkar Selim'e göre. Bu yüzden hayatın hiçbir döneminde ölümden kaçmak mümkün değildir, doğumda bile. "*Ölüm gibi bir şeydi bu. Üç zamanda da insanı yıkıyordu.*" (Tanpınar, syf. 157) Ölüm yapıtta sadece Selim için değil, Leyla için de önemli bir kavramdır çünkü Leyla geçmişle yaşayan bir kadındır. Leyla, Selim'in aksine insanların yok olması değil var olması ile ilgilenmektedir. "*Aynı ışıklara bakıyor, aynı ölümleri düşünüyoruz. Ne kadar güzel hayatlarımız*

---

⁸ George Bernard Shaw, Platformu, Haber. "Hikmetli Ölüm Sözleri, Ölüm İle İlgili Hadisler." *NeOldu.com*, NeOldu.com, 20 Feb. 2019, www.neoldu.com/hikmetli-olum-sozleri-olum-ile-ilgili-hadisler-16342h.htm.

var. *Bir saat gibi kendi üstüne kapalı.*” (Tanpınar, syf. 165) Bu bağlamda, sadece Leyla değil, Selim de ölüm olgusunu, Leyla ile ortak paylaştıkları bir ağırlık olarak görmektedir.

“Leyla’nın büyükannesi burada bir yerlerde olacak... Bir Nisan günü beraber ziyaret etmiştik. Şimdi sağ tarafım bütün ölüm. On beşinci asır, on yedinci asır, bütün asırlar, orada...Ölüleri hafızamız taşıyamıyor.” (Tanpınar, syf. 51)

Yapıtın *Karşı Karşıya* bölümünde Leyla’nın evindeki davette geçen işleyiş, Selim’in düşüncelerini öğrenmeye çalışan insanlarla bir arada olmak konusundaki rahatsızlığının okuyucuya aktarılması için âdeta bir ayna işlevi görmüştür. Ritim tutmakta iyi olmadığından bahseden Selim, yaşamak ve kurallara uymakta iyi olmadığını vurgulamaktadır. Dans etme olgusunun Selim’e verdiği hissiyatın betimlenmesi, kişiler üzerinden aktarılmıştır. İlerleyen düşünceleri onu hayatta aynı ritmi paylaştığı biri olmadığı düşüncesine itmiştir, bu bağlamda Leyla’nın, Selim’in ritmini paylaşıyor gibi yaptığı, Selim’in aşka duyduğu güvensizlik kavramını açıklamaktadır. Bu durumu kabullenemeyişi ve yaşayan insanlarla bağ kuramadığını fark etmesi, hayatında daha önce var olmuş, mutlak zamanda var olmayan kişilere ihtiyaç duyduğunu ona hatırlatmaktadır. Bu durum, onun ölüleri zihninde dair yaşatmamaya çalışıyor olmasından kaynaklanmaktadır. *“Hayır, ölülerle dans edilmez. Ölülere ihtiyaç yok.”* (Tanpınar, syf. 159)

B.2.b. Sonsuzlukların Sorgulanışı: Bir Sonsuzluk ve İnsan Gerçekliği Olarak Aşk ve Evlilik Kavramları

Evlilik, karmaşık bir ilişki sistemidir.⁹ Çocukluk arkadaşının evinde katıldığı yemekte tanıştığı Ruhsar Hanım’ı eleştirirken kullandığı evlilik eleştirisi, Selim’in aşka duyduğu saygıyı belirtmektedir. Selim’in kitapların arasını karıştırırken rastladığı “Tek Bacaklı Gelin” resmini Ruhsar Hanım’a benzetmesi ile, evliliği maddîyattan ibaret gören bir insanın, duygusal olarak eksik olduğu,

---

⁹*Aleksitimi Nedir?*, www.sabriburhanoglu.com/evlilik-nedir-mutlu-evlilik-nasil-olur.

metafor kullanılarak gösterilmektedir. Evlenip mutlu olamadığının farkında olan Leyla, kendi içini rahatlatmak için Selim'i eleştirmektedir, ve evliliğinin, Selim'i mutsuzlukla cezalandırmak için bir yol olduğunu belirtmektedir. *“Zavallı Selim, daima formül adamı kalacak.”* (Tanpınar, syf. “149) Leyla'nın geçmişe dair umutları olan bir kadın olması ve evlendiği Refik'in, Leyla'nın tam tersine geçmişi geçmişte bırakan, hatta hatırlamak dahî istemeyen bir adam olması, Leyla ile Refik'in evlilik eleştirisi üzerinden çeliştiğini yansıtmaktadır. Leyla'nın çocukluğu hem Refik hem Selim için aşkı temsil etmekte, fakat Refik Leyla'nın çocukluğuna *sahip olmak* isterken, Selim Leyla'nın çocukluğuna *sahip olamadığını* belirtmektedir. Bu bağlamda, geçmişe sahip olmanın imkansızlığı olgusu üzerinden ironik bir şekilde Selim ve Refik'in hayata ve aşka bakış açıları karşılaştırılmıştır. *“Leyla hiç bir zaman benim olmadı. O hep çocukluğundu.”* (Tanpınar, syf. 224) *“Refik birkaç cümle ile ona hakiki servetini göstermişti. Leyla'nın çocukluğuna sahipti.” Üç yaşındaki, beş yaşındaki, on beş yaşındaki Leyla'lar hep onundu.”* (Tanpınar, syf. 225) Selim ne kadar Leyla'ya kavuşamayacağını bilse de, ona sahip olup özgürlüğünü kısıtlamaktansa, onsuz kalmayı tercih etmektedir.

B.3. Rüya Gören Bir Canlı Olarak İnsan: Başkasının Gözünden Görülen Bir Dünya “Selim'in Dünyası”

Rüya görmek, ruhun bedenden ayrıldığı zamanda yaşanan olaylar bütünü olarak değerlendirilebilmektedir.¹⁰ Selim'in rüyasıyla başlayan *Aydaki Kadın* yapıtında, “uyanırken bile bir rüyanın içinde olmak” kavramı Selim'in bakış açısı üzerinden işlenmektedir. Bu bağlamda akıl ve vücut kurgusal işleyişte hep farklı yerlerde dir Selim için.

“Mesut, hatta hazlı uyanışına rağmen rüyaların hiç de güzel şeyler olmadığını biliyordu. Bunlar kuvvetle hüküm süren bir zamandan başka bir zamana aktarılırken, belki

---

¹⁰Www.sabah.com.tr. “Rüya Nedir? Neden Rüya Görüyoruz?” *Sabah*, Www.sabah.com.tr, 22 Jan. 2018, www.sabah.com.tr/ruya-nedir-neden-ruya-goruyoruz.

de geçişin şiddetiyle, belki daha altta gizli bir kurtulma, sahile erişme fikriyle duyulan bir şeydi. “ (Tanpınar, syf. 14)

İşbu rüya görmek, rüyalarda yaşamak kavramı, Selim için sadece yaşamaktan kurtulmak değil, ölümlere erişmek anlamına gelmektedir. Annesinin mavi ve deniz kavramlarıyla sembolize edilmesi, sahile erişmenin annesine kavuşmak anlamına geldiğini göstermektedir. Bu bağlamda Selim’in ölümü kabullenememesi, rüyalarında sevdiklerinin hâlâ yaşıyor olmasıyla bağdaşmaktadır. Rüyaları gerçeklerden ayırmaması da, akıl ve vücut bütünlüğünden uzak olduğunun kanıtı niteliğindedir. *“Geçmiş zaman rüya görmez, sadece hatırlar. Büyük babam hatırlardı. O bir kere ve tam rüya görmüştü.”* (Tanpınar, syf. 15) Selim’in rüyalarının gerçek hayatını temsil etmesi, rüyalarını betimlerken mutlak zamanda hissettiği duyguları açıklamaktadır. Rüyalarında kalabalıklar içindeyken, uyanınca yapayalnız bir uzama düşmesi, kalabalıklar içinde yalnız hissettiğini belirtmektedir. *“Fakat asıl garibi kalabalığın kendisi idi...Sonra birdenbire her şey kaybolmuş. Selim bir boşlukta kendisini tek başına bulmuştu.”* (Tanpınar, syf. 15) Selim’in düşünceleriyle âdeta *boğuluyor* olması, rüya görmenin kendisiyle baş başa kalmamak için bir *kurtuluş* olduğunu temsil etmektedir.

B.3.a. İnsanın Kendi Gözünden Kendi Dünyası: Düşünme ve Rüyanın Bağdaştırılması

Selim için rüyalardan kurtulmanın zorluğu okura diğer karakterler üzerinden karşılaştırmalar ile sunulmaktadır. Efendi isimli horozun Süleyman için sabahlar ve uyanmanın sembolü oluşu, Süleyman’ın rüyalarından kurtulabiliyor olduğunu sembolize etmektedir. Bu bağlamda Selim’in sonsuz uykusu bir azap niteliğinde okura gösterilmektedir. Nevzat’ın şizofreni hastalığı yüzünden sürekli kafasında birilerinin konuşuyor olması ve azabını Nevzat’ın çekmesi, Selim’in rüyalarından çektiği azaba benzetilmektedir. *“Onlar konuşuyorlar, azabını ben çekiyorum.”* (Tanpınar, syf 21) Nevzat’ın şizofreni hastalığının Selim’de yarattığı korku duygularının nedeni, daha fazla düşünceyi içinde barındırmak istememesidir

Rüyalarında yaşıyor olması, Selim'i kendi azabından kurtaramamaktadır. Kendi yaptıklarını gördüğünü, üzerine düşündüğünü belirtmek için, kendini güneşle karşılaştırmaktadır. *"Güneş bizden başka türlü çalışıyor. Yaptığını görmeye, üzerinde düşünmeye ihtiyacı yok. İşte kenarına gümüş zırhlar geçiriyor. Gümüş ve altın..."* (Tanpınar, syf. 124) Bu bağlamda Selim için düşünmek ve söylemek aynı eylemlerdir. *"Düşünmek ve söylemek o kadar aynı şey ki."* (Tanpınar, syf. 156) Düşüncelerinin onu temsil etmesi ve insanların düşüncelerinin söylediklerinden daha önemli olması, Selim'in söylenenlerdence, düşünceler arasında daha rahat olduğunu göstermektedir. Bilmediği ve tanımadığı insanlardan korkuyor olması, anlam veremediği ve âşına olmadığı düşüncelerden korkması ile aynı nitelendirilmektedir. İşbu korku, Selim'in karşısındaki insanlardan da onun yaptığı gibi düşüncelerini saklamasını beklemesini açıklamaktadır. Bu noktada, beklentilerinin karşılığını alamayan Selim, sadece kendisiyle değil; anlatıcı ile de çelişkilere düşmektedir.

Felsefe, var olanların varlığı ve kaynağı, anlamı ve nedeni üzerine düşüncelerin araştırılmasıdır.¹¹ Bu bağlamda Selim'in felsefe ve avcılık kelimelerini bir arada kullanması, düşüncelerini belirli kalıplara sokmak zorunda olmaktan rahatsızlık duyduğunu belirtmektedir. Düşüncelerini belli etmek için konuşmaktansa, bakışlarına anlam yüklemekten hoşlanan Selim Baka, diğer insanların da gözlerinden ne düşündüklerini anlayabilmektedir. *"Bununla beraber bakmasını bildiği aşikardı."* (Tanpınar, syf. 185) *Saadet rüyası*, Selim'in hayatı olarak betimlenmekte, Selim'in hayatının bir çok kez yıkıldığı gün yüzüne çıkmaktadır. *"Hakikat şu ki Selim bir saadet rüyasının yıkılmasını çok iyi anlıyordu."* (Tanpınar, syf. 266) Bu bağlamda Selim, rüyalarda yaşamaktan vazgeçmeyecek, hayallerde yaşamaya alışık olduğu gibi, hayallerinin etkisini hafifletmeye de alışacaktır. *"Biraz sonra süphesiz bu hayal de dağılacak, daha doğrusu derinliklere geçecektir."* (Tanpınar, syf. 240) Selim, düşüncelerinden boğulduğu ve diğer insanların düşüncelerine tahammül edemediği zamanlarda sahip olduğu bilgileri göstermeye çalışmaktadır. *"Selim, Tolstoy da sizin gibi düşünüyor... Birdenbire bilgisini gösterdiği için utandı. Son zamanda böyle olmuştu. Sağdan soldan*

---

¹¹Www.forsnet.com.tr. TÜRK DİL KURUMU,
www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=121757.

öğrendiği şeyleri hatırlayarak etrafındakilerin konuşmasını âdeta imkansızlaştırıyordu.” (Tanpınar, syf. 211) Selim’in bu acısını anlayan Hayri Bey ise onun bilgilerinden kaçmayan tek karakterdir bu bağlamda.

B.4. Tükeniş Kavramı üzerinden Maddî ve Manevî İflas: Romanın Planı

Yapıtın özetinin anlatıldığı *Romanın Planı* bölümü, Selim’in iflasının betimlendiği bölümdür. Hayri Dura’nın perspektifinden Selim’in sadece iflası değil, çöküntüsü de incelenmektedir bu bölümde. Üç sayısının yapıtta önemli bir yeri vardır, Selim düşüncelerin onda üç evrede geliştiğini savunmuş, Selim’i üçüncü görüşünde Hayri Bey kendinin de iflas ettiğini fark etmiştir. Bulantı ve keder duygularının ağır bastığı, Selim’in ayaklarını korunma içgüdüğü ile karnına çekerek uyandırdığı rüyaları, uyanmak kavramının iflas etmekle aynı anlama geldiğini göstermektedir. Selim’in satılan köşkten gelecek para ile bir mecmua(dergi) çıkartmak istemesi, umudun göstergesidir. Bu istek, Selim’in maddiyatı bir amaç değil, istediklerine ulaşmak için bir yol olarak gördüğünün de kanıtı niteliğindedir. Umudun iflasın gidişatını durduramaması, yapıtta oluşan izleklerdendir. Kurgusal işleyişte okura iflas kavramının ilk sunuluşu, Refik’in iflastan kaçılması gerektiğini belirtmesidir. “*Hele iflas varsa ortada, hiç gidilmez.*” (Tanpınar, syf. 32) Selim, insanları tesadüfleri beklediği için eleştirse de, tesadüfleri beklemekten kaçamamaktadır. Beklentileri onu kendine ihanet eden bir birey haline getirmiştir. “*Hiçkimse kendime ihanet ettiğimin farkında değildi.*” (Tanpınar, syf 211) Yapıtta Selim’in gözleminin yapılmasına yardımcı olan Hayri Dura ise, Selim’in düşündüğünün aksine her şeyin farkındadır.

Selim’in üzerinde çalıştığı ve bir türlü tamamlayamadığı *iflas* kitabı, kendisinin de bir çeşit iflasta olduğunun farkında olduğunun kanıtı niteliğindedir. Kendisinin de Leyla’nın onu terk edişi ve ölen aile fertleri yüzünden yarım kalmış olması ile, iflas kitabının okura metafor yoluyla yarım kalmışlığın aktarılması sağlanmaktadır. “*İflas’ın meselelerinden biri de buydu. Yarım kalmış romanın masa üzerinde sürünen müsveddelerine bir hüüzünle ve iç sıkıntısıyla baktı.*” (Tanpınar,

syf.35) Bir diğler adı *çöküntü* olan iflas yapıtı, Selim için önemli olan olayları taşımaktadır. “*Selim Çöküntü’ye bu geceyi koyacaktı.*” (Tanpınar, syf. 37) Filhakika kelimesinin tekrarı ile, yazarın dürüstlüğü ön plana çıkarılmak istenmektedir. Hayatını maddî temeller üzerine kurmuş Ruhsar Hanım’ı eleştirirken, *filhakika* kelimesinin laytmotifi ile asıl mutsuz olacak olanın kendisi olduğunu gösterilmektedir. Yapıtının ikinci bölümünün tek bir uzamda geçiyor olması, Selim’in iflasının bu gece kendisi ve Hayri Dura tarafından fark edilmesi ile bağlanmaktadır. “*Demek bu gece de Selim’in iflasını görecektim.*” (Tanpınar, syf. 232) Selim, bu bölümde Tanpınar’ın tercihi ile yapıtın dışında bırakılmaktadır. Kendi hayatının da dışında kalmış olması, *insan talihi* kavramıyla belli bir kalıba sokulmuş insanlık olgusunun odak figüre yaşattığı duygular belirtilmektedir. “*Sadece insan talihinin dışında yaşamak istiyor. Selim gibi o da kitabın dışında kalacak.*” (Tanpınar, sayfa 234) Selim kendi hayatının dışında kalmış, iflası tam anlamıyla yaşamıştır.,

3. SONUÇ: SADECE BİR RÜYAYDI UYANMAK

Tesadüf, yalnızca olasılıklara bağlı olduğu düşünülen olayların bağıl nedenidir.¹² Hayatın hazırlandığını, Tanpınar onu tesadüflere benzeterek okura yansıtmaktadır. Selim, dönüştüğü “zalim” kişiyle alay etmekte, onu bu zalimliğe tesadüflerin ittiğini vurgularken, tesadüflerin üzerinde düşündüğü diğler her konu gibi önceden hazırlanılmayacak olduğunu belirtmektedir. “*Bir dahaki tesadüflerimi de hazırlarım. Eğer mesele yalnız tesadüflerdeyse.*” (Tanpınar, syf. 52) Sadece tesadüfler üzerine değil; geçmiş, hatta gelecek üzerine de çokça düşünen Baka, gelecekte çocukların o ve onun gibi etkisiz insanlardan hesap soracağını düşünmektedir. “Devr-i sabık adamı olduk biz. Bunlar da çocuklar için...” (Tanpınar, syf. 46) Geleceğin üzerinde yük oluşturduğu bir hayat yaşamaya mahkum Selim, geleceğe dair her fikirden korkmaktadır. Bu korkulara ölüm, düşünceler, aşk ve iflas kavramları da dahildir. Bu tip kavramların korkulara dönüşmesinin tek sebebi, düşünceleri

---

¹²Www.forsnet.com.tr. TÜRK DİL KURUMU,
www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=TESAD%C3%9CF.

gizlemek zorunda olmaktır. Düşüncelerinden kaçan Baka, zihninin bir köşesinde yaşarken, tüm korktuğu duyguların parçası olmaktadır. “*Kendimi gizledim ve düşündüğümde başka türlü hareket ettim. Daha doğrusu kaçtım. Daima zihnimin bir köşesinde yaşadım.*” (Tanpınar syf. 19) Ölümle de düşüncelerinden korktuğu için yüzleşmemekte, gerçeklikleri ve rüyaları bir üçleme şeklinde birlikte yaşamaktadır. İşbu ölüm, rüya, ve düşünce gibi kavramlar, Selim’i hem maddî hem manevî dünyadan uzaklaştırmaktadır. “*Belki Süleyman, belki bir başkası, belki tüm tanıdıklarım...Güneş hayattır...Tıpkı Leyla gibi...Nevzat da öyleydi*” (Tanpınar, syf. 18) Hayatında iz bırakan kişileri, bilinç akışı şeklinde okura sunması, bir olgu üzerinde çok fazla düşünmekten korktuğunun kanıtı niteliğindedir.

Tanpınar’ın Selim, Leyla, Ruhsar Hanım, Zümrüt Hanım, Süleyman, Nevzat, Hayri Dura ve Fatma üzerinden eleştirisi, yapıtın son bölümünde belirtilmektedir. İnsanlar, insanları insan olduğu için sevmemekte, mühendis, politikacı, doktor gibi sıfatlarla sevmektedir. Bu yüzden insan bir bütün değildir, insan sıfatlardan oluşan bir canlıdır. Bu bağlamda, sevme olgusu, sevme ihtiyacından doğmaktadır. Hayri Dura ile konuşup, iflasını fark etmesinin ardından Selim, tüm bu düşüncelerinin acısıyla zihnen iflasa dönmektedir. “*Sevmek istiyoruz, sevecek noktayı bulamıyoruz. Dışardan sevmek, mühendis gibi, cerrah gibi sevmek.*” (Tanpınar, syf. 284) Leyla’nın özgürlük isteğinden Selim’i sevememesi, Selim’in korkularından kendini sevememesi gibi izlekler de bu kavramlardan yola çıkılarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda kişi, kendini göz hapsine tutarak yaşamaktadır. Yaşantı olgusuyla kişinin kendisini gözlemlemekten bir çırpınıştta canlı kalmaya çalışması azap olarak nitelendirilmektedir. “*Hepsi, kendilerini bilmedikleri bir şey için harcamaktan hoşlanıyor.*” (Tanpınar, syf. 212) Tesadüflerin yaşama bağlandığı noktada Selim, kendisi dışındaki herkesin tesadüfler uğruna kendilerini harcadıklarını vurgulamaktadır.

Fatma rüyasında Selim ve Leyla’yı Ay’da görmüş, Leyla’nın Refik’ten kaçtığına tanık olmuştur. Selim, bu rüya olgusuyla kendini tanımlamakta zorluk çekmekten kurtulmuş ve en iyisinin rüyalarda yaşamak olduğuna karar vermiştir. Yaşamaktan acı duyan, insan olmaktan çekinen Selim, kendini tanıyamaz bir hâle gelmiş, korkularından kaçmaya çalışırken sürekli kendisiyle çelişerek

gerçeklerin ona göre olmadığı kanısına varmıştır. “*En iyisi Fatma'nın yaptığı gibi Ay'a gitmektir.*” (Tanpınar, syf. 186) Rüyalar, gerçeklerden kaçmanın ve kişinin kendisi ile karşılaşmamasının tek yolu olarak nitelendirilmektedir.

Dünyalık olgulara tamah eden toplumun eleştirildiği *Aydaki Kadın* yapıtı, mükemmel yapısal düzenlemeler yapılsa bile bir açık bulunabileceğini kanıtlamaktadır. Akıllı insanların duygusuz oluşu, duyarlı insanları etkisiz oluşu ve etkili insanların akılsız oluşu, Selim Baka'nın düşünceleri üzerinden işlenmektedir. İnsan, insanı kabul ettiği zaman insan olacaktır, çünkü insan yok olandansa mevcut olanla gerçeklik olgusunu sorgulayan bir canlıdır.

KAYNAKÇA

- 1.) *Aleksitimi Nedir?*, www.sabriburhanoglu.com/evlilik-nedir-mutlu-evlilik-nasil-olur.
- 2.) Dmyfelsefe. “Gerçek Nedir Gerçeklik Nedir Gerçek Tanım Realite Hakikat.” *DMY Felsefe*, 12 Sept. 2016, www.dmy.info/gercek-nedir/.
- 3.) Freud, Sigmund, et al. *Mutluluk dediğimiz şey: Aforizmalar*. Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık, 2016
- 4.) Hurriyet.com.tr. “İzafiyet Teorisi Nedir? İzafiyet Teorisi Hakkında Merak Edilenler.” *Haberler*, Hurriyet.com.tr, 9 Nov. 2018, www.hurriyet.com.tr/gundem/izafiyet-teorisi-nedir-izafiyet-teorisi-hakkinda-merak-edilenler-41013626.
- 5.) “İstiğna.” *Sesli Sözlük*, www.seslisozluk.net/isti%C4%9Fna-nedir-ne-demek/.
- 6.) Kısa Ve Öz Anlatım, Bir Meziyettir.” *Temel Aksoy Blog*, 26 Nov. 2016, www.temelaksoy.com/kisa-ve-oz-anlatim-bir-meziyettir/.
- 7.) Ölüm Nedir?” *Ahmedhulusi.org*, www.ahmedhulusi.org/tr/yazi/olum-nedir.
- 8.) Platformu, Haber. “Hikmetli Ölüm Sözleri, Ölüm İle İlgili Hadisler.” *NeOldu.com*, NeOldu.com, 20 Feb. 2019, www.neoldu.com/hikmetli-olum-sozleri-olum-ile-ilgili-hadisler-16342h.htm.
- 9.) “Rüya Nedir? Neden Rüya Görüyoruz?” *Sabah*, [Www.sabah.com.tr](http://www.sabah.com.tr), 22 Jan. 2018, www.sabah.com.tr/ruya-nedir-neden-ruya-goruyoruz.
- 10.) *TÜRK DİL KURUMU*, www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C4%B0FLAS.
- 11.) *TÜRK DİL KURUMU*, www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=121757
- 12.) *TÜRK DİL KURUMU*, www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=TESAD%C3%9CF